

РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МИСТЕЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378.137:016

**РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
МАГІСТРАНТІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА****Вей Лімін**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
НПУ імені М.П. Драгоманова
Київ, Україна

Анотація. Стаття розкриває рівні сформованості творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва в педагогічних університетах, а саме: високий, середній та низький. За результатами констатувального етапу експериментального дослідження, що здійснювалось у процесі навчальної роботи, узагальнені характеристики окремих груп магістрантів, проведено оцінювання їх готовності до творчої самореалізації в практичній діяльності з учнями. У ході діагностичного оцінювання зафіксовані рівні методичних знань магістрантів музичного мистецтва щодо проведення вокально-хорової роботи з учнями, використання сучасних інноваційних педагогічних технологій, творчий підхід до розв'язання навчальних завдань, а також творче самовиявлення в організації самостійної навчальної діяльності з використанням комп'ютерних технологій.

Ключові слова: магістранти музичного мистецтва; творча самореалізація; рівні сформованості; діагностичне оцінювання; сучасні інноваційні педагогічні технології.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблема самореалізації особистості, здатної до самостійної регуляції власної життєдіяльності, є свідомим, за власною ініціативою, утіленням своїх творчих можливостей у соціально активній діяльності. Шлях до вирішення цієї проблеми лежить через визначення теоретико-методологічних засад саморегулювання особистості в життєдіяльності, визначенні сутності та змісту здатності до творчої самореалізації, що спонукає особистісну потребу в самовираженні, спрямованість на самопізнання і професійне самовдосконалення. З цієї позиції формування творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва є актуальним і своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку науковців (К. Абульханова-Славська, В. Андрєєв, Л. Гаврілова (2016), Б. Гершунський, О. Газман, Л. Коростильова, Н. Кузьміна, М. Лазарев, Л. Левченко, Л. Мітіна, В. Муляр, М. Недашківська, С. Рубінштейн, С. Сисоєва, В. Сухомлинський, Г. Чернявська та ін.), самореалізація особистості є одним із основних елементів її саморозвитку, що розкриває внутрішню сутність людської природи. Як один із

основних структурних складових саморозвитку вона передбачає постановку мети, оволодіння способами її досягнення й реалізацію задуманого, тобто самореалізація – це свідомий виконавсько-результативний процес саморозвитку особистості з внутрішніми й зовнішніми його проявами (Кузьміна, 2001).

Трактуючи підготовку магістрантів музичного мистецтва як вищий ступінь підготовки фахівців, який якісно виводить її на новий продуктивний етап, О. Єременко зазначає, що процес підготовки в педагогічних університетах здійснюється в єдності трьох основних напрямів, а саме: мистецько-фахового, науково-дослідницького і практично-педагогічного. Учена стверджує, що підвищення якості підготовки магістрантів музичного мистецтва передбачає орієнтацію навчального процесу на «систематичне і послідовне залучення магістрантів до самореалізації в мистецтві, дослідницькій і викладацькій діяльності» (Єременко, 2011).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – здійснити аналіз констатувального експериментального дослідження в умовах проведення виробничої педагогічної практики; надати якісні та кількісні характеристики сформованості творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва.

Результати дослідження. Для виявлення рівнів готовності магістрантів музичного мистецтва до застосування фахових знань під час використання засобів мультимедіа нами були запропоновані творчі завдання, а саме: «Застосування комп'ютерних технологій в шкільній практиці», «Творча робота з використанням засобів мультимедіа». За першим творчим завданням магістранти мали проаналізувати навчальні можливості будь-якої комп'ютерної музичної гри, та визначити шкільний вік учнів для яких вона призначена. Для навчальної творчої роботи кожен магістрант музичного мистецтва отримував одну зі шкільних пісень і використовував можливості певної комп'ютерної музичної програми для розробки творчого завдання для учнів певної вікової категорії. За другим творчим завданням магістранти музичного мистецтва мали опрацювати нотний матеріал шкільної пісні та розробити навчальну музичну гру для учнів шкільного віку, яка сприяла б опрацюванню вокально-хорових труднощів, які виникають у процесі розучування цієї пісні. Виконання цих завдань передбачало опрацювання магістрантами нотного та поетичного текстів шкільної пісні та створення на її основі дидактичної казки. До цієї казки магістранти мали включити фрагментарне виконання запропонованої пісні та ефективно використовувати його під час демонстрації учням.

З метою візуального впливу на учнів магістранти музичного мистецтва підбирали відповідний відеоряд із мережі Інтернет. Наступне творче завдання

ґрунтувалося на самостійній навчальній роботі магістрантів над нотним матеріалом шкільної пісні, що передбачає двоголосний спів учнів шкільного віку. Використовуючи результати цієї роботи та можливості комп'ютера, магістранти музичного мистецтва розробляли інтерактивну гру для учнів, яка б сприяла ефективному протіканню вокально-хорової роботи над піснею на уроках мистецтва. Це завдання передбачало здійснення магістрантами музичного мистецтва пошуку в Інтернеті запису певних шумових звуків, наприклад, шум дощу, грому, гуркоту коліс вантажівки тощо, та використання цих даних для пояснення учням того, чим відрізняються музично-висотні звуки від шумових. На цьому етапі важливою була демонстрація гри на музичних інструментах. За виконанням цих творчих завдань магістранти музичного мистецтва ефективно використовували можливості комп'ютера. Самостійна навчальна робота магістрантів музичного мистецтва передбачала визначення вокально-хорових труднощів у вивченні мелодійної лінії цієї шкільної пісні та виокремлення складних фрагментів певним кольором. У відеоматеріалі, вилученому з мережі Інтернет, магістранти музичного мистецтва мали віднайти яскраві характеристики певних образів. Необхідним поставало представлення плану вокально-хорової роботи з учнями над подоланням вокально-хорових труднощів.

Для виявлення рівнів готовності магістрантів музичного мистецтва до включення в активні форми міжособистісного спілкування нами були запропоновані виконання таких творчих вокально-хорових завдань, як «Вокально-творчий бумеранг». За першим завданням магістранти музичного мистецтва мали проаналізувати шкільну пісню для учнів 5-го класу та розробити проблемні завдання для учасників іншої команди щодо вокально-хорової роботи з учнями над цією піснею. Друге творче завдання передбачало використання можливостей простих музичних інструментів під час залучення учнів до виконання шкільної пісні. Магістранти музичного мистецтва розробляли нескладні ритмічні угруповання для гри учнів шкільного віку на простих музичних інструментах і записували ці угруповання для передачі учасникам іншої групи матеріалу для творчої навчальної роботи, що поставала в розробленні нових творчих завдань для школярів. За третім творчим завданням магістранти з'ясовували, чи використання електронних музичних інструментів є доцільним під час виконання цієї шкільної пісні, та запропонували учасникам іншої групи цікаву ідею щодо підбору музичних інструментів та інтерпретації шкільної пісні. При цьому учасники іншої групи більш детально аналізували виконання цієї роботи. Четверте творче завдання передбачало розроблення магістрантами проблемного завдання для учасників іншої команди щодо

комплексного підходу до роботи над шкільною піснею з урахуванням теми семестру, теми уроку, урочистого свята, до якого може бути приурочене виконання цієї пісні. Наступне творче завдання поставало в розробленні магістрантами музичного мистецтва комплексу карток, як навчальної наочності для учнів у роботі над ритмом у цій шкільній пісні. У процесі цієї роботи необхідним поставало висунення учасникам іншої команди пропозиції щодо розроблення навчальної гри для учнів з використанням цього комплексу карток. Шосте творче завдання передбачало здійснення магістрантами вибору шкільної пісні для навчальної роботи з учнями 6-х класів. Магістранти музичного мистецтва здійснювали підбір звукозапису музичних фрагментів, які за своїм художньо-образним змістом відповідають даній пісні, та поєднували ці фрагменти для здійснення поступового розкриття образної характеристики художнього образу в пісні. Учасникам іншої команди необхідно було запропонувати підібрати відповідний відеоматеріал, а також загадки, ребуси тощо. Наступним завданням на цьому етапі експериментального констатувального дослідження постало здійснення діагностики щодо диригентсько-хорової підготовленості магістрантів музичного мистецтва стосовно засвоєння комплексу фахових знань.

Водночас для дослідження важливим поставало здійснення діагностики вмінь магістрантів музичного мистецтва щодо вирішення творчих завдань стосовно використання інноваційних педагогічних технологій. Так, наприклад, виконання магістрантами музичного мистецтва творчого завдання «Цілеспрямованість на досягнення успіху» потребувало розподілити їх на малі групи. Кожну створену групу магістрант забезпечував нотним матеріалом шкільної пісні з навчальної програми для певної групи учнів загальноосвітньої школи. У групі магістранти музичного мистецтва самостійно розподілялись для виконання навчальних завдань, а саме: розробки навчальних вправ щодо вироблення вмінь учнів стосовно правильного співацького дихання для виконання цієї шкільної пісні; розробки артикуляційних вправ для опрацювання літературного тексту шкільної пісні; підготовки навчальних вправ для вироблення чистого інтонаційного співу учнів; розробки навчальних вправ щодо опрацювання ритмічних труднощів у пісні тощо. При цьому магістранти музичного мистецтва мали врахувати можливості інноваційних педагогічних технологій, які постають як сукупність засобів і методів, спрямованих на розв'язання навчально-виховних завдань.

Упродовж констатувального етапу експериментального дослідження здійснювалось отримання певних результатів, їх оцінювання, узагальнення. Це дало змогу виявити три рівні сформованості здатності магістрантів музичного

мистецтва до творчої самореалізації в процесі диригентсько-хорової діяльності з учнями, а саме: високий, середній та низький рівні.

Магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до *високого* рівня, що охоплює 21 % від загальної кількості респондентів, здатні ефективно оперувати набутими методичними знаннями, а також творчо переосмислювати навчальний матеріал. Вони демонструють стійкий інтерес до музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва, прагнуть до вияву обізнаності в галузі хорової музики. Позитивне ставлення до творчої самореалізації виявляється в магістрантів музичного мистецтва в процесі навчальної діяльності творчо-дослідницького характеру, а також в здатності до регулювання власного емоційного стану. У вияві особистісної позиції студентів щодо інтерпретації музичного твору визначається здатність до позитивного емоційного впливу на аудиторію.

У процесі дослідницької роботи визначено, що студенти цього рівня висловлюють обґрунтовані оцінні судження щодо музично-естетичного розвитку учнів на уроках музичного мистецтва та можливості формування в них художньо-естетичних вражень. Показовою рисою є володіння студентами вмінням використовувати можливості засобів мультимедіа для знаходження способів вирішення навчального завдання. Магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до високого рівня, демонструють зацікавленість під час організації самостійної роботи, що передбачає міжособистісне спілкування в мережі Інтернет, адже вони прагнуть до саморозвитку під час творчої роботи з використанням засобів мультимедіа.

Магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до високого рівня, володіють достатніми вміннями для здійснення організації музично-творчої діяльності школярів із залученням різноманітних форм музично-педагогічної комунікації та з використанням музичних творів різних за стилем і жанром. У магістрантів цього рівня виявлено наявність умінь визначати ефективні форми та методи вокально-хорової роботи зі школярами, що потребують цільового використання фахових знань і практичного опрацювання в самостійній роботі та високого рівня здатні до варіативного виконання навчальних завдань. Важливу роль у цьому процесі відіграє наявність умінь магістрантів музичного мистецтва щодо використання інноваційних технологій у вирішенні творчих завдань.

Магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до *середнього* рівня, а саме 39,2 %, відповідально ставляться до диригентсько-хорового навчання та виявляють інтерес до музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва. Умінь й навички диригентсько-виконавської діяльності

часто мають у них технічний характер, не торкаючись глибокої обізнаності в галузі хорової музики. Такі магістранти позитивно ставляться до творчої самореалізації в процесі музично-педагогічної діяльності, виявляють свідоме ставлення до збагачення емоційно-естетичного досвіду і здатні до врегулювання власного емоційного стану. Завдяки свідомому виконанню хорового твору магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до високого рівня, виявляють здатність емоційно впливати на аудиторію під час художнього висловлення інтерпретації музичного твору, що вивчається з учнями. Проте в магістрантів музичного мистецтва, яких нами віднесено до середнього рівня, виявлено недостатньо глибокі знання щодо особливостей музично-естетичного розвитку учнів певного шкільного віку. Зацікавленість процесом застосування засобів мультимедіа проявлялось у них лише тоді, коли перед магістрантами музичного мистецтва були поставлені досить нескладні завдання.

У процесі залучення магістрантів музичного мистецтва, яких нами віднесено до середнього рівня, до міжособистісного спілкування в міжнародній мережі Інтернет було з'ясовано, що вони потребували педагогічної підтримки. Ця підтримка також здійснювалась під час виконання студентами творчих завдань із використанням засобів мультимедіа. Для представників цієї групи характерний ситуативний інтерес до організації музично-творчої діяльності школярів. Переважно за допомогою викладача вони можуть використовувати музичний матеріал у навчальній роботі та визначати форми і методи вокально-хорової роботи зі школярами. Магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до середнього рівня, володіють певними фаховими знаннями, здатні до їх використання в самостійній роботі, однак варіативне виконання завдань здійснювалось за вказівкою викладача. Під час навчальної роботи над творчим завданнями магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до середнього рівня, здатні ефективно використовувати інноваційні педагогічні технології.

Магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до *низького* рівня, а саме 38,8 %, характеризуються заниженим інтересом до музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва та такої її важливої складової, як вокально-хорова робота зі школярами на уроках мистецтва. Їх ставлення до творчої самореалізації вчителя музичного мистецтва виявлене як недостатньо сформоване, тому що вони націлені на вокально-хорову роботу з дорослими співаками-виконавцями. У цих магістрантів був зафіксований низький рівень знань щодо вокально-хорової музики для школярів, а також щодо реалізації хорознавчої обізнаності в презентативних формах. У магістрантів музичного мистецтва, яких нами віднесено до низького рівня, виявлено

недостатньо розвинуте вміння до регулювання власного емоційного стану під час сприймання музичного твору, навчальної роботи над ним з учнями і художнього виконання творів у навчальних умовах. У таких магістрантів виявлено відсутність здатності емоційно впливати на аудиторію під час виконання хорового твору.

Магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до низького рівня, не є підготовленими до формування художньо-естетичних вражень учнів. Обізнаність щодо використання можливостей засобів мультимедіа в початковій роботі з учнями над хоровими творами виявлено на початковому рівні, адже вони не виявляють інтерес до форм міжособистісного спілкування в мультимедіа середовищі з навчальною метою. Залучення магістрантів музичного мистецтва, яких нами віднесено до низького рівня здатності до творчої роботи з використанням засобів мультимедіа, призвело до епізодичного виконання поставлених навчальних завдань. У процесі експериментальної роботи вони не виявили методичних знань щодо організації музично-творчої діяльності школярів, що передбачало здійснення вокально-хорової роботи з ними. Обмеженою також є обізнаність щодо форм і методів вокально-хорової роботи зі школярами. Оцінювання хорових творів у них знаходиться на рівні «подобається – не подобається», що і постало перепоною для навчальної роботи з певним музичним матеріалом з учнями. Недостатність фахових знань стала на заваді їх застосуванню в самостійній роботі над хоровим твором, а також варіативному виконанню навчальних завдань. Магістранти музичного мистецтва, яких нами віднесено до низького рівня, не проявляли зацікавленість до використання інноваційних педагогічних технологій у вирішенні творчих завдань з учнями.

Висновки. Узагальнення результатів констатувального експерименту свідчать про незадовільний стан прояву творчої самореалізації під час вокально-хорового навчання з учнями (38,8 %). Вони виявили певні методичні знання щодо проведення вокально-хорової роботи з учнями, знання сучасних інноваційних педагогічних технологій, але на практиці не використовують творчого підходу до розв'язання навчальних завдань. Ці респонденти виявляють розуміння необхідності творчого самовиявлення, однак невміння ефективної організації самостійної навчальної діяльності з використанням комп'ютерних технологій не сприяють вільному оперуванню даними, а в результаті – створенню креативного продукту. Поряд із висловленням думок про важливість залучення школярів до музично-творчої діяльності, ці респонденти не вказують способів організації учнів із використанням різних навчальних форм, виготовленням навчальних наочних засобів, використанням музичних

комп'ютерних програм. Такий стан розробки цієї проблеми вимагає впровадження в підготовку магістрантів музичного мистецтва розробленої ефективної методики формування їх творчої самореалізації в процесі вокально-хорової роботи з учнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єременко, О. В. (2011). *Основи магістерської підготовки (теорія і практика реалізації в системі музично-педагогічної освіти)*. Суми, Україна: СумДПУ.
2. Зайцева, А. В. (2005). Педагогічні умови реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів музики у процесі виконавської діяльності. *Науковий часопис. НПУ ім. М.П. Драгоманова, серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, 4(14), 153–158.
3. Гаврілова, Л. (2016). Оновлення методів музичного виховання в професійній підготовці майбутніх учителів музики в контексті інформатизації сучасної мистецької освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 4, 14–24.
4. Кузьміна, Н. В. (2001). *Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования*. Москва, Российская Федерация: ИЦПКПС.

LEVELS OF THE DEVELOPMENT OF MUSIC ART MASTERS' CREATIVE SELF-REALIZATION

Wei Liming

PhD in Pedagogics, Associate Professor

Theory and Methods of Music Education, Choral Singing and Conducting

Department of Anatolii Avdiievskiy Arts Faculty

National Pedagogical Dragomanov University

Kyiv, Ukraine

Abstract. The way of solving the problem of the individual self-realization lies through determining theoretical and methodological principles of the individual self-regulation in life, stating the nature and content of the ability to creative self-realization, which encourages personal need for self-expression, focus on self-knowledge and professional self-improvement. Due to this point of view the development of creative self-realization of musical art masters is a relevant issue.

According to scientists (K. Abulkhanova-Slavskaya, V. Andrieiev, B. Hershunskiy, O. Hazman, L. Korostylova, N. Kuzmina, M. Lazarev, L. Levchenko, L. Mitina, V. Muliar, M. Nedashkivskaya, S. Rubinstein, S. Sysoieva, V. Sukhomlynskiy, H. Cherniavskaya, and others), self-realization of the individual is one of the main elements of his self-development, which reveals the inner essence of human nature.

The purpose of the article is to analyze the ascertaining experimental research within of active pedagogical practice and to provide qualitative and quantitative characteristics of the development of creative self-realization of musical art masters.

It is stated that to identify the levels of readiness of musical art masters it is proposed to apply professional knowledge when using multimedia such creative tasks as “Using computer technologies in school practice”, “Creative work using multimedia”, etc. To identify the levels of readiness of musical art masters to be included in active forms of interpersonal communication it is offered the implementation of such creative vocal and choral task as “Vocal and creative boomerang”. At the same time, it is important for the research to diagnose the skills of musical art masters in solving creative tasks related to the use of innovative pedagogical technologies.

At the ascertaining stage of the experimental research, certain results are obtained, evaluated, and generalized. It makes it possible to identify three levels of forming the ability of musical art masters to creative self-realization in the process of conducting and choral activities with students, namely: high, medium and low levels. An important role in this process is played by the availability of skills of musical art masters in the use of innovative technologies while solving creative tasks.

It is found out that such state of development of the given problem requires the implementation in the training of musical art masters a developed effective method of forming their creative self-realization in the vocal and choral work with students.

Keywords: musical art masters; creative self-realization; levels of formation; diagnostic evaluation; modern innovative pedagogical technologies.

REFERENCES

1. Yeremenko, O. V. (2011). *Fundamentals of master's training (theory and practice of implementation in the system of music and pedagogical education)*. Sumy, Ukraine: SumDPU.
2. Zaitseva, A. V. (2005). Pedagogical conditions for the realization of the creative potential of future music teachers in the process of performing. *Naukovyi chasopys. NPU im. M.P. Drahomanova, seriya 16. Tvorchia osobystist uchytelia: problemy teorii i praktyky*, 4 (14), 153–158.
3. Havrilova, L. (2016). Updating methods of music education in the professional training of future music teachers in the context of informatization of modern art education. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*, 4, 14–24.
4. Kuzmina, N. V. (2001). *Acmeological theory of improving the quality of training of education specialists*. Moscow, the Russian Federation: ITsPKPS.

Матеріали надійшли до редакції 11.10.2020 р.